

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Доброскок Ю.Б.

Вступ. Через швидкі темпи інноваційного розвитку сучасного суспільства постає проблема ефективного функціонування діяльності підприємств на світових ринках. Націленність світових компаній на приєднання до сучасного високотехнологічного устрою змушує звернути увагу на впровадження інновацій, які в свою чергу повинні бути економічно і технологічно обгрунтованими. Ефективного використання інтелектуальних ресурсів, впровадження сучасних наукомістких технологій, розробки якісно нової продукції, створення інновацій забезпечує досягнення конкурентних переваг підприємства як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках.

Через це кожне підприємство, що виходить на зовнішні ринки, ставить перед собою, перш за все, питання розробки власної стратегії управління інноваційним розвитком. Вона повинна враховувати існуючі ресурси підприємства, сприяти забезпеченню системності в процесі розробки самої інноваційної стратегії, створювати умови для організації управління інноваціями та дозволяти сформулювати ефективний інструментарій її реалізації в умовах зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями інноваційної діяльності на різних рівнях ієрархії економіки та в умовах світового ринку займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Амоша О.І., Бубенко П., Буркінський Б. В., Гальчинський А., Геєць В.М., Глазьев С.Ю., Гриньов А., Гриньова В., Грузнов І.І., Задорожний Г. В., Ільяшенко С., Кравченко С.І., Крістенсен К. М., Кузик Б., Льопа Р., Лапко О.О., Лепейко Т., Мешков А.В., Пономаренко В.Д., Рейном М. Є., Сазонець І.А., Семиноженко, Твісс Б., Хобта В.М., Хучек М., Шумпетер Й., Яковець Ю. та інші.

Питання стратегії інноваційного розвитку розглядалися багатьма

вченими. До найбільш відомих зарубіжних дослідників вказаної проблематики можна віднести: Й.Шумпетера, М.Бейкера, В.Мединського, Е.Терещенка, Р.Фатхутдінова та ін. Серед вітчизняних вчених слід відзначити тих, хто займається проблемами інноваційної діяльності на рівні суб'єктів господарювання: С. Аптекарь, М.Білопольський, С.Ілляшенко, Н.Краснокутська, А.Турило, Е. Шацька, Н. Щепкіна, О. Кравченко, О.Князева, А. Гриньов, А.Ганієва, О. Кудирко та ін. Роботи цих авторів висвітлюють різні аспекти формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства, проте питання формування стратегічного управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств досліджено недостатньо, що зумовило актуальність дослідження.

Метою статті є вибір для підприємства напрямів інноваційної діяльності за допомогою узагальнення теоретичних положень щодо ролі інноваційних стратегій у функціонуванні підприємства в умовах світового ринку та відображення структурно-логічної схеми підготовки управлінського рішення.

Виклад основного матеріалу. Стратегія інноваційного розвитку підприємства передбачає насамперед створення конкурентних підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках за рахунок комбінування дій і методів управління інноваційною діяльністю.

Розглядаючи роль інновацій у підвищенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств, слід відмітити, що нововведення для підприємства виступають основою творчого процесу, який зумовлює зростання продуктивності праці та примноження кількості робочих місць.

Водночас, як слушно зазначається в роботі [4, с.10], «Щоб втримати конкурентоспроможну позицію, все більше підприємств розробляють нові бізнес-моделі, підкріплюючи свої нововведення стратегічним інструментарієм». Як відмічається у роботі [1, с.19] високі місця у світових рейтингах конкурентоспроможності національних економік займають лише ті країни, видатні здобутки яких обумовленні залученням саме інноваційного чинника: Фінляндія, Велика Британія, Нідерланди, Сінгапур, Японія, США, Південна

Корея, Ірландія. Тобто для більш ефективної реалізації своїх можливостей підприємства переходять від поодинокого освоєння впроваджень нововведень до масштабного комплексного процесу щодо генерування та впровадження інновацій, а саме, стають на шлях інноваційного розвитку.

Згрупуємо існуючі підходи вітчизняних науковців до визначення сутності стратегії інноваційного розвитку підприємства для кращого розуміння їх змісту (табл. 1).

Таблиця 1. Теоретико-методичні підходи до визначення сутності стратегії інноваційного розвитку підприємства

Джерело	Зміст
Шацька Е.Ш. [1, с.12]	«стратегія інноваційного розвитку підприємства» - розробка системи планових дій, спрямованих на досягнення цілей інноваційного розвитку підприємства, шляхом створення сприятливого інноваційного середовища або вигідного пристосування до нього, базуючись на акумулюванні, використанні та оптимізації ресурсів підприємства, результатом чого має стати підвищення якості продукції, конкурентоздатності підприємства, зниження витрат;
Щепкіна Н.М. [2, с.9]	стратегія інноваційного розвитку підприємства – це планування та реалізація заходів щодо досягнення поставлених цілей, виражених у конкретних числових параметрах. Ці заходи спрямовані на посилення ринкових позицій підприємства шляхом виготовлення і реалізації інноваційних продуктів, впровадження нових технологій і процесів.
Кравченко О.О. [3, с.17]	стратегію інноваційного розвитку аграрних підприємств пропонується розглядати як систему планових і прогнозованих дій, спрямованих на використання повного інноваційно-технологічного циклу для досягнення певних цілей. Кожна обрана стратегія повинна пристосовуватися до умов, що змінюються.
Князева О.А.[4, с.3]	стратегія інноваційного розвитку являє собою науково-обґрунтовану систему розвитку суб'єкта підприємницької діяльності, що, використовуючи наявний ресурсний потенціал, здатна забезпечити стабільний інноваційно-активний розвиток суб'єкта в конкурентному середовищі.
Гриньов А.В. [5, с.10]	стратегію інноваційного розвитку слід розглядати як систему довгострокових концептуальних установок розподілу ресурсів при зміні зовнішніх і внутрішніх умов функціонування.
Ганієва А.Р. [6, с.18]	інноваційна стратегія визначена як спосіб досягнення цілей інноваційного розвитку підприємства, як сукупність певних дій, спрямованих на ефективне використання наявного інноваційного потенціалу підприємства з метою створення та впровадження нових продуктів, технологій, заходів організаційно-управлінського характеру, що сприяють розвиткові підприємства і суспільства в

	цілому.
Кудирко О.М. [7, с.120]	інноваційна стратегія розглядається як розрахована на перспективу система дій суб'єкта економіки, що забезпечує реалізацію мети, завдань і пріоритетів моделі його інноваційного розвитку з урахуванням ендогенних і екзогенних факторів для досягнення ринкового успіху і набуття конкурентноспроможності.

Отже, мету стратегії інноваційного розвитку підприємства науковці визначають як: визначення основних та проміжних цілей підприємства, ефективне функціонування для досягнення цілей інноваційного розвитку в найкоротші терміни, впровадження інноваційно-активний розвиток, створення і впровадження нових продуктів, технологій тощо, забезпечення мети і завдань інноваційного розвитку.

Наявність стратегічного управління при здійсненні ЗЕД на підприємстві передбачає:

забезпечення готовності підприємства до використання можливостей на перспективу;

мінімізацію ризиків та негативного впливу невизначеного середовища на діяльність підприємства;

адаптацію до змін та умов зовнішнього оточення підприємства;

стимулювання управлінців щодо реального впровадження ухвалених управлінських рішень на довгострокову перспективу;

здійснення внутрішнього контролю щодо ЗЕД на підприємстві.

Видно, що науковці по-різному підходять до визначення ключової мети стратегії у ЗЕД підприємства, але в частині з них відсутня чітка мета, яка враховує інноваційну складову. В той же час, сутність стратегії інноваційного розвитку підприємства визначають як: розробка системи планових дій, система планових і прогнозованих дій, науково-обґрунтована система розвитку, система довгострокових концептуальних установок, спосіб досягнення цілей інноваційного розвитку підприємства, розрахована на перспективу система дій. Не зважаючи на велику розбіжність думок, все ж більшість науковців визначають її через систему планових дій. Слід також відмітити, хоча науковці

по-різному називають стратегію: «стратегія інноваційного розвитку підприємства» або «інноваційна стратегія», але по суті визначають одне й теж. Вважаємо, що вживання словосполучення «інноваційна стратегія» буде розкриватись у зовсім іншому сенсі – інноваційною буде сама стратегія будь-якого об'єкта, тобто принципово новими будуть підходи до її формування, розробки, впровадження тощо.

Процес стратегічного управління інноваційним розвитком ЗЕД підприємства необхідно розглядати з позицій конкретного підприємства в залежності від виду його діяльності у конкретних економічних, політичних, правових та інших умовах. Становлення підприємства на шлях інноваційного розвитку потребує від нього дотримання в процесі функціонування наступних принципів:

1. Самоорганізації, як самостійного забезпечення підтримання умов функціонування, тобто самопідтримки обміну ресурсами між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством і зовнішнім середовищем.

2. Саморегуляції, як корегування системи управління виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування.

3. Саморозвитку, як самостійного забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства (відповідно до його місії і прийнятої мотивації діяльності).

4. Адаптивності, як прагнення до підтримання певного балансу зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку (внутрішніх спонукальних мотивів діяльності підприємства і зовнішніх, що генеруються ринковим середовищем).

5. Динамічності, як активного приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів діяльності підприємства (у тому числі його власників, менеджерів, фахівців, працівників). За цими принципами має функціонувати і система стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства. Інновації в поєднанні з професійним менеджментом у сучасній світовій економіці стають основою поліпшення конкурентоспроможності продукції,

засобів і механізмів управління технологічними, економічними, соціальними процесами [7, с.57].

При формуванні інноваційної стратегії ЗЕД підприємства треба звернути увагу на такі функції підприємства:

реалізація потенціалу, закладеного у кожній формі власності та господарювання, забезпечення конкуренції та співпраці між ними у справі використання інноваційного потенціалу при виході з економічної кризи на шлях економічного зростання;

забезпечення збалансованості та внутрішньовиробничої пропорційності між структурними ланками виробництва на інноваційній основі;

додержання стійких стимулів підприємців, менеджерів, працівників і колективів у створенні якісно нових технологій, форм організації виробництва, маркетингового обслуговування, реалізації кваліфікації та творчого потенціалу всіх суб'єктів відтворення;

створення рівних економічних умов для реалізації соціально-економічного потенціалу кожної фірми та суб'єкта власності й господарювання в організації ефективного інноваційного процесу.

Формування заходів, здатних значно активізувати інноваційну активність підприємств в сучасних умовах світових ринків, є одним з першочергових завдань.

Для реалізації інноваційних програм і поступового переходу до інноваційного типу розширеного відтворення необхідна відповідаючи цьому система організації з обґрунтованою структурою форм, які повинні знаходитись в постійному взаємозв'язку, єдності та взаємодії.

Функціонування кожного елемента інноваційної системи і взаємозв'язок між ними будуються на принципах організації: спеціалізації, пропорційності, поєднання самоорганізації й державного регулювання, матеріальної зацікавленості, комерційного розрахунку. [8, с.96]

Концепція стратегічного управління інноваційним розвитком ЗЕД підприємства буде полягати у наступному:

розкрити сутність і зміст таких категорій як стратегічне управління, стратегія інноваційного розвитку підприємства, інновація підприємства, інноваційний розвиток ЗЕД підприємства;

визначити об'єкт та предмет наукових досліджень у сфері стратегічного управління інноваційним розвитком ЗЕД підприємства;

на підставі сутнісного змісту зазначених категорій визначити можливі напрями інноваційного розвитку ЗЕД підприємства;

встановити взаємозв'язок напрямів інноваційного розвитку ЗЕД підприємства із складовими інтелектуального капіталу підприємства;

визначити принципи стратегічного управління інноваційним розвитком ЗЕД підприємства;

розробити систему стратегій інноваційного розвитку ЗЕД підприємства з урахуванням напрямків інноваційного розвитку та їх взаємозв'язку із складовими інтелектуального капіталу підприємства;

обґрунтувати систему оціночних показників та індикаторів інноваційного розвитку ЗЕД підприємства;

розробити ефективний організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком ЗЕД підприємства.

Також, доцільним буде привести авторську позицію стосовно трактування категорії «інноваційний розвиток ЗЕД підприємства» – революційний або еволюційний процес інноватизації підприємства, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність, за рахунок ефективного використання інтелектуальних ресурсів, як власних так і залучених, і характеризується прогресивною зміною його якісного стану.

Виходячи із сутності та змісту категорії «інновація підприємства» можна сформулювати основні напрями інноваційного розвитку ЗЕД підприємства:

продуктовий, спрямований на розробку й/або впровадження нового продукту (товару, послуги) або суттєвого вдосконалення існуючого;

організаційний, спрямований на розробку й/або впровадження нового організаційного методу або значного вдосконалення існуючого;

технологічний, спрямований на розробку й/або впровадження нового процесу (технології) або значного вдосконалення існуючого;

ринковий, спрямований на розробку й/або впровадження нових методів маркетингу;

ресурсний, спрямований на ефективне використання власних інтелектуальних ресурсів й людського інтелектуального капіталу й/або залучених.

Такий підхід до визначення напрямів інноваційного розвитку ЗЕД підприємства за своїм змістом і структурою дозволяє зробити логічне припущення щодо тісного зв'язку із складовими інтелектуального капіталу підприємства (рис.1).

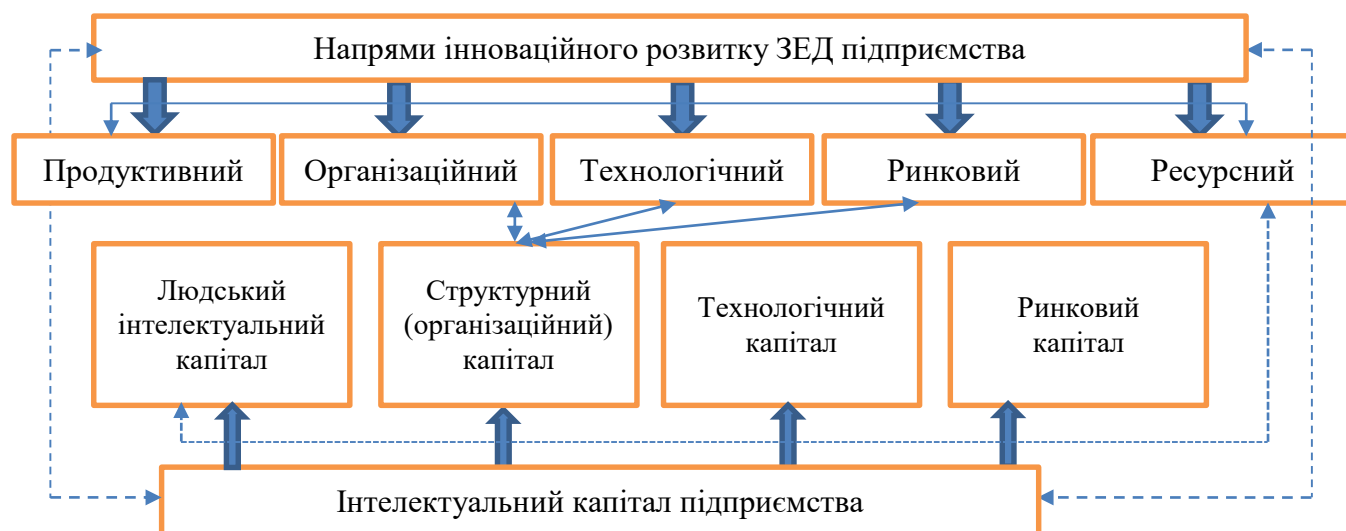

Рис. 1. Взаємозв'язок напрямів інноваційного розвитку ЗЕД підприємства із складовими інтелектуального капіталу підприємства

Зазвичай, при розробці стратегій враховують їх залежність від стадій життєвого циклу підприємства. У нашому випадку буде доцільніше й логічніше визначити напрями інноваційного розвитку ЗЕД підприємства з урахуванням стратегії розвитку інтелектуальних ресурсів в залежності від виду його економічного розвитку (табл. 2).

Формування підходу до стратегічного управління інноваційним

розвитком ЗЕД підприємства на основі системному підходу обґрунтовується наявністю та взаємозв'язком інноваційного, економічного та ітелектуального секторів діяльності підприємства.

Реалізація інноваційної стратегії потребує створення відповідної системи управління, гнучкої та здатної найефективніше використовувати кваліфікаційний потенціал персоналу підприємства, швидко перебудовуватись і жорстко контролювати терміни виконання та якість робіт. При цьому треба враховувати, що інноваційна стратегія ЗЕД підприємства повинна визначатися обсягом і характером наявних ресурсів, а також досягнутими позиціями та загальногосподарською структурою. Формування інноваційної стратегії здійснюється під впливом таких чинників як прискорення прогресу в інноваціях та у наукових дослідженнях і технологіях. Вирішальне значення також при цьому має коливання та зміна попиту на товари та послуги [4, с.5].

Таблиця 2. Зв'язок напрямів інноваційного розвитку ЗЕД підприємства від виду його економічного розвитку та стратегії розвитку інтелектуальних ресурсів

Вид економічного розвитку підприємства	Стратегія розвитку інтелектуальних ресурсів підприємства (ІРП)	Напрями інноваційного розвитку підприємства
Утворення підприємства	Забезпечення достатнього обсягу інтелектуальних ресурсів, визначення пріоритетних напрямків їх використання	організаційний, ресурсний
Економічне зростання	Формування інтелектуальних ресурсів, ефективне використання ІРП, формування системи їх саморозвитку	технологічний, продуктивний, ринковий
Економічна стабільність	Розширення напрямків використання ІРП, удосконалення системи їх саморозвитку	технологічний, продуктивний, ринковий
Економічне падіння	Диверсифікація напрямків використання ІРП, що дають змогу зберегти наявні позиції	організаційний, ресурсний, ринковий
Розвиток без прибутку і збитку	Диверсифікація напрямків використання ІРП, що дають змогу отримати додатковий дохід	технологічний, ринковий
Розвиток зі збитком		організаційний, ресурсний
Криза (банкрутство)	Диверсифікація напрямків використання ІРП, що дають змогу вийти з кризи й запобігти банкрутству	організаційний, ресурсний
Ліквідація підприємства	Реалізація інтелектуальних ресурсів, активів і продуктів, які можуть бути	організаційний, ресурсний,

Висновки. Отже, розробивши комбінацію напрямів інноваційного розвитку ЗЕД підприємства: можна отримати алгоритм, який дозволяє визначити довгострокові цілі інноваційних стратегій, звертаючи увагу на існуючі інтелектуальні ресурси та вид економічного розвитку підприємства. Даний підхід до формування стратегії інноваційного розвитку ЗЕД підприємства є комплексним, системним та ефективно діє на всі сфери діяльності організації. Результатом інноваційного розвитку ЗЕД підприємства будуть зміни в позитивному напрямку, які матимуть інноваційну спрямованість. В залежності від напрямку дій, кількості власних та залучених ресурсів та існуючої інтелектуальної спроможності діючого колективу підприємства ця спрямованість може бути революційною або еволюційною. Поєднання напрямів інноваційного розвитку із складовими інтелектуального капіталу підприємства забезпечить досягнення короткострокових та довгострокових цілей організації спрямованих на збільшення прибутку.

Таким чином, важливою частиною успішного функціонування ЗЕД підприємства є мобілізація використання науково-технічного, виробничо-технологічного, фінансово-економічного, соціального і організаційного потенціалу підприємства в визначених напрямках, що забезпечують достатню кількість конкурентних переваг, а також є наслідком правильно обраної інноваційної стратегії і в той же час ефективним механізмом стратегічного управління.

Список використаних джерел

1. Шацька Е.Ш. Стратегія інноваційного розвитку підприємств виноградарства і плідівництва Автономної республіки Крим : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Є.Ш.Шацька. – Суми, 2010. – 22с.

2. Щепкіна Н.М. Стратегія інноваційного розвитку підприємств

металургійної промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Н.М. Щепкіна. – Маріуполь, 2010. – 22с.

3. Кравченко О.О. Інноваційний розвиток та структурні зміни в економіці : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / О.О. Кравченко. – Київ, 2011. – 21с.

4. Князева О.А. Інноваційний розвиток підприємств поштового зв'язку: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.А. Князева. – Одеса, 2010. – 31с.

5. Гриньов А.В. Стратегія інноваційного розвитку підприємства : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / А.В. Гриньов. – Донецьк, 2004. – 37с.

6. Ганієва А.Р. Формування інноваційної стратегії розвитку підприємств целюлозно-паперової промисловості : дис... канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / А.Р.. Ганієва. – Київ,, 2005.- 21с.

7. Кудирко О.М. Формування економічної стратегії інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості : дис... канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / О.М. Кудирко Національний ун-т харчових технологій. — К., 2005. — 253арк.

8. Корнух О.В. «Інтелектуальний капітал – основа інноватизації, ефективності і корпоративної стратегії підприємства» / А. М. Турило, О.В. Корнух ; ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. – 228с.